

Bringing It All Together: Clinical Legal Educators in the 21st Century University Zpráva z mezinárodní konference o klinickém právnickém vzdělávání

Začátkem prázdninového měsíce července se přes 170 učitelů-právníků z celého světa setkala v britském Newcastle upon Tyne, kde se ve dnech 3.–5. 7. 2017 na *Northumbria University* konala konference o klinickém právnickém vzdělávání,¹ kterou společně pořádaly *International Journal of Clinical Legal Education* (IJCLE), *European Network for Clinical Legal Education* (ENCLE) a britská *Clinical Legal Education Organisation* (CLEO). Vzhledem k tomu, že klinické právníké vzdělávání celosvětově nabírá na významu a tento způsob praktické výuky práva se opakovaně osvědčuje, jedná se o vysoce aktuální téma. Konference vytvořila prostor, v rámci kterého mohli učitelé, kteří se na klinickém právnickém vzdělávání podílejí, z více než 20 zemí po celém světě sdílet jak své praktické zkušenosti, tak výsledky svého výzkumu, a inspirovat se u ostatních. Vedle hojného zastoupení evropských zemí již tradičně konferenci navštívili reprezentanti například z USA, Austrálie či Mexika. Ústředním tématem tohoto ročníku, kdy se jednalo o v pořadí patnáctou konferenci IJCLE a zároveň o pátý ročník konference ENCLE, byla role právě těchto učitelů. Tato zpráva z konference se soustředí na několik specifických aspektů klinického právníkého vzdělávání, které byly prostřednictvím téměř 100 příspěvků uspořádaných do pěti paralelních vláken v rámci konference rozebírány.

V úvodní přednášce *Kevina Kerrigana* (*Sheffield Hallam University*, Velká Británie), bývalého děkana hostitelské univerzity, v rámci které přednášející přehledně shrnul vývoj klinického právníkého vzdělávání, zaznělo klasické, přesto stále vysoce relevantní přirovnání spočívající v tom, že zatímco lékař, který se během studií nesetkal s pacientem, bychom neakceptovali, u čerstvě vystudovaného právníka nás obdobná situace vlastně až tolik nezaráží, respektive dlouhou dobu nebyla vůbec otázkou. Klinické vzdělávání vzniklo právě na lékařských fakultách, kterými se následně inspirovaly nejen právníké fakulty. V dnešní době řada právníkých fakult praktickou formu výuky nabízí, a to ve stále větší míře. Téměř paradoxní je, že zatímco dříve se diskutovalo o tom, do jaké míry je nutné přebírat klinické vzdělávání od lékařů pro právníky, v roce 2017 byla konference o klinickém právnickém vzdělávání zahájena otázkou, nakolik je tato forma výuky aplikovatelná v dalších oborech.² *K. Kerrigan* dospívá k názoru, že klinické vzdělávání je široce uplatnitelné a zkušenosti s ním by měly být sdíleny napříč obory, ve kterých je užíváno.

Tématem, které bylo obsaženo v samotném názvu konference, byla role těch, bez kterých by právní kliniky nemohly fungovat, a to učitelů, kteří se na jejich chodu podílejí.³ Tito vyučující zastávají mnoho funkcí – vedle toho, že jsou právníky, musí být také dobrými učiteli, manažery, akademiky a koordinátory. Setkávají se přitom se specifickými obtížemi spočívá-

¹ V rámci klinického právníkého vzdělávání se studenti učí prostřednictvím praxe pod odborným dohledem vyučujících. V užším slova smyslu pod klinické právníké vzdělávání spadá výuka prostřednictvím tzv. *live client* klinik, kdy studenti poskytují právní rady v reálných případech pod vedením učitele-právníka. V širším slova smyslu lze mezi klinické vzdělávání zařadit i jiné praktické formy výuky, např. *Street Law*, kdy studenti právníkých fakult vedou semináře práva pro neprávníkou část populace, často například na středních školách.

² Dle přednášejícího, který z pozice své funkce prorektora zavádí nové kliniky na řadě oborů vyučovaných na *Sheffield Hallam University*, jsou jimi například *business*, ale dokonce *matematika*. Klinické vzdělávání, které je založeno na výuce pomocí praxe za odborné podpory poskytované studentům vyučujícími, by se tak mohlo stát všeobecným trendem.

³ Pro anglický pojem „*clinician*“, který je zcela běžně používán jako označení pro učitele, kteří působí na univerzitních právních klinikách, nemáme zatím příliš vhodný český ekvivalent. Někdy se lze v tomto smyslu setkat s výrazem „*klinikař*“.

jíci mimo jiné v nutnosti přesvědčování okolí o významu klinik. V rámci hlavního panelu pak tři významné představitelky klinického právního vzdělávání *Veronika Tomoszková* (Univerzita Palackého, Česká republika), *Lisa Bliss* (*Georgia State University*, USA) a *Mary Anne Noone* (*La Trobe University*, Austrálie) sdílely své zkušenosti s působením v rámci právních klinik. Zatímco *V. Tomoszková* se právnímu vzdělávání začala věnovat ihned po vystudování právní fakulty, *L. Bliss* a *M. A. Noone* nejdříve řadu let působily v právní praxi a až následně se vrátily na fakultu v roli vyučujícího na právní klinice, což je trend v zahraničí poměrně běžný. Dále prezentující upozornily na aktuální výzvy (ať už v podobě neúspěšných projektů či nutnosti bránit se tlaku na snižování množství klinického vzdělávání) a snažily se inspirovat budoucí učitele v oboru. Tento panel mimo jiné potvrdil to, že klinické právní vzdělávání stojí často stranou klasického vzdělávání formou přednášek a seminářů a bývá nejednou považováno za méněcennou součást univerzitního prostředí, na což bylo v průběhu celé konference opakovaně upozorňováno.

Specifikem konference o klinickém právním vzdělávání je všeobecná ochota sdílet své zkušenosti a tipy na dobré fungování právních klinik s ostatními kolegy bez ohledu na to, že se mnozí mohou ocitnout v konkurenčním postavení. Příkladem toho je vznikající *Handbook for Clinical Practice*, o jejíž přípravě informovala *Linden Thomas* (*University of Birmingham*, Velká Británie) a na které se podílí řada britských i mezinárodních odborníků. Tato příručka bude primárně orientována na klinické právní vzdělávání ve Velké Británii, řada kapitol chystané publikace (např. ta, která se bude věnovat examaci při praktické výuce) by však měla být univerzálně použitelná. Kniha bude obsahovat také ukázkové příklady, vzorové dokumenty, shrnutí dosavadních výzkumů v oblasti právního vzdělávání a analýzu současné právní regulace fungování právních klinik ve Velké Británii. *L. Thomas* upozornila, že některé aspekty klinického právního vzdělávání nejsou právně zcela ošetřené. Jedním z obecných právních problémů může být soulad poskytování právních rad ze strany studentů právních klinik a předpisů profesních (především advokátních) komor. *Zuzana Illyová* a *Mária Havelková* (Univerzita Komenského, Slovensko) ve svém příspěvku upozornily na výslovné písemné stvrzení dohody o spolupráci při fungování studentské právní poradny mezi Univerzitou Komenského a Slovenskou advokátní komorou, která byla výsledkem série vyjednávání o podpoře a souhlasu ze strany této profesní komory. Tento postup by se mohl stát inspirací pro další země.

Účastník konference musel nezbytně nutně vnímat silný sociální rozměr klinického právního vzdělávání. Opakovaně se potvrzuje, že klinické právní vzdělávání je pro studenty přínosné, řada příspěvků však zdůrazňovala pozitivní dopad na komunity, které často výrazně přímo těží z činnosti právních fakult. Klinické právní vzdělávání tak zohledňuje i ty, kteří stojí spíše na okraji společnosti. Studenti v rámci svého působení v právních klinikách poskytují pod dohledem kvalifikované právní rady či informují o právech klienty, kteří by si často jinak přístup k právním službám nemohli dovolit. Přidaná hodnota pak spočívá v tom, že jsou to právě studenti právních fakult, kteří v rámci vzdělávání sebe samotných pomáhají těm, kteří pomoc potřebují. Například v Anglii došlo v posledních letech k výraznému omezení státem garantované bezplatné právní pomoci, kliniky tak do jisté míry v některých případech slouží jako náhrady.

Tzv. *pro bono* je v zahraničí často zmiňovanou součástí právní identity, zatímco v České republice tento výraz zdaleka tak často nezaznívá. Ani v rámci studia na právních fakultách není úplně samozřejmé, aby se studenti alespoň teoreticky s tímto konceptem bezplatného poskytování právní pomoci setkali. Právě činnost právních klinik s institutem *pro bono* většinou souvisí a zájmu advokátů věnujících se *pro bono* aktivitám lze využít pro právní vzdělávání, například pro supervizi jednotlivých případů. *Filip Czernický* (*Polish*

Legal Clinics Foundation, Polsko) představil činnost a dílčí projekty polské asociace pro právní kliniky, která koordinuje činnost právních klinik v Polsku a podporuje je. V rámci stejného panelu pak navázala *Adéla Horáková* (Dentons, Česká republika), která z pozice manažerky *pro bono* aktivit pro Evropu popsala, jakým způsobem funguje *pro bono* ve velké mezinárodní právní společnosti. *Pro bono* aktivity dané kanceláře spočívají mimo jiné právě ve spolupráci s právními fakultami po celém světě. *A. Horáková* současně vyzvala k navazování dalších kontaktů i spolupráce s tím, že právě velké mezinárodní právní kanceláře jsou dle jejího názoru spolupráci nakloněny, je tedy otázkou, zda je zde zájem ze strany konkrétních právnických fakult.

Možná není tolik překvapivé, že řada konferenčních příspěvků byla interaktivních – obsahovaly diskuzi v malých skupinách, práce na drobných společných projektech či sdílení vhodných metod pro výuku ke kritickému myšlení v právu. Zajímavý byl ukázkový seminář výuky profesní etiky a profesních standardů, v rámci kterého měli účastníci v roli studentů možnost zažít výuku pomocí formy tzv. divadla utlačovaných, známého též jako divadlo fórum, které je příkladem efektivní vzdělávací metody sloužící především k rozvoji dovedností a postojů.⁴ Konference se nesla v duchu svého názvu *Bringing it all together*, když potvrdila to, že ten, kdo je zapojen v klinickém právnickém vzdělávání, je, jak bylo opakovaně výslovně uváděno, zároveň vlastně členem velké mezinárodní komunity, kdy ostatní kolegové jsou velmi ochotni podělit se o výsledky své práce i tipy na studijní literaturu. Spolupráce, sdílení nápadů, vzájemná podpora v dalším zlepšování projektů a zájem o práci ostatních jsou unikátními charakteristikami klinického právního vzdělávání.⁵ Daleká cesta na další roční konferenci, který se v roce 2018 uskuteční v Hong Kongu, se jistě vyplatí.

Hana Draslarová*

⁴ Divadlo fórum je založeno na opakovaném sehrání krátké scénky, ve které dochází ke konfliktu. Po prvním sehrání ihned následuje opakování stejné scénky, při kterém mají diváci možnost v okamžiku, kdy považují chování postav za nesprávné, scénku zastavit a navrhnout vlastní řešení dané situace. V konferenčním příspěvku vznikl v rámci projektu *University of Miami*, USA a *University of Strathclyde*, UK, který představili *Donald Nicholson*, *JoNel Newman*, *Melissa Swain* a *Fergus Lawrie*, se jednalo o konzultaci advokáta s klientkou, důchodkyní, které přestal být vyplácen příspěvek na bydlení a ke které se advokát chová velmi opovržlivě a nevybíravě. Tato metoda umožní studentům se lépe vžít do role zranitelného klienta a pochopit jeho potřeby.

⁵ Účastníci konference byli opakovaně vyzýváni k publikaci článků v novém časopise *International Journal of Public Legal Education*, viz: <<http://www.northumbriajournals.co.uk/index.php/ijple>>. Dále zaznělo pozvání na konferenci *2nd Annual Ireland and UK Streetlaw Best Practice Conference* věnující se sdílení dobré praxe v rámci *Street Law*, konající se v září tohoto roku v Irsku, více na: <<https://www.lawsociety.ie/Courses—Events/Public-Diplomas-CMS/Street-Law-Conference/>>.

* Mgr. Hana Draslarová, interní doktorandka katedry politologie a sociologie Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Tento text vznikl v rámci programu *PROGRES Q4*. E-mail: draslarh@prf.cuni.cz.